

До спеціалізованої вченої ради ДФ 41.086.082
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23)

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента

АНІКІНОЇ ГАЛИНИ ВОЛОДИМИРІВНИ

на дисертацію

ЗІНЬКЕВИЧ ЮЛІЇ ЄВГЕНІВНИ

**«ДОГОВОРИ МІЖ СПАДКОЄМЦЯМИ ЩОДО РОЗПОДІЛУ
СПАДЩИНИ»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 081 «Право»

Вивчення поданої на рецензування дисертації дає підстави стверджувати, що автором проведено ґрунтовний науково-правовий аналіз теми дослідження, актуальної в теоретичному і практично-прикладному аспекті, а сформульовані рекомендації, пропозиції та висновки становлять наукову новизну і можуть бути предметом обговорення.

Актуальність теми дослідження.

Спадкування є одним зі стрижневих інститутів цивільного права, який тісно пов'язаний з особистими інтересами людини, тому його дослідження завжди є актуальним. У наш час велика кількість судових справ що розглядаються національними судами стосуються саме спадкових правовідносин. Це є свідченням того, що правозастосовча практика ставить сьогодні перед юридичною наукою нові вимоги,

викликає необхідність подальшого теоретичного аналізу та осмислення правового регулювання відносин щодо спадкування.

В наш час учасники цивільних правовідносин все частіше надають перевагу саморегулюванню своїх прав та інтересів. Чинне законодавство України вказує на можливість договірного врегулювання окремих питань спадкових правовідносин (ст. 1259 ЦК України, ч. 2, 3 ст. 1267 ЦК України, ст. 1278 ЦК України, ч. 2 ст. 1282 ЦК України, ст. 1283 ЦК України, ч. 2 ст. 1287 ЦК України), але багато проблем пов'язаних з реалізацією такої можливості залишаються відкритими. Зокрема, в законодавстві відсутнє визначення поняття договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини, їх ознак, змісту, місця в системі цивільно-правових договорів, особливостей їх укладення, зміни, припинення, тощо.

В доктрині сучасної цивілістики фактично відсутні комплексні науково-теоретичні дослідження щодо договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини. Наведені обставини не залишають сумнівів щодо актуальності обраної дисертанткою теми дослідження та науково-практичного значення роботи.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертаційне дослідження Зінкевич Юлії Євгенівни на тему *«Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини»* слід визнати актуальним і своєчасним.

Дисертація Юлії Євгенівни є самостійною завершеною науковою працею, у якій авторці вдалося розробити та сформулювати низку нових наукових положень та висновків, що відповідають критеріям наукової новизни і в сукупності вирішують виявлену конкретну наукову проблему. Комплексність та системність дисертаційного дослідження зумовили використання при розкритті обраної теми загальнонаукових та спеціально наукових методів пізнання правових явищ. Методи дослідження обрано з урахуванням поставленої мети та задач дисертації.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Юлії Зінкевич характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Змісту дисертації притаманна методична і концептуальна цілісність, гармонійність наукового викладу, в цілому позбавленого однобічних чи категоричних висновків.

Авторкою правильно та чітко визначено об'єкт, предмет, методи, мету і задачі дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації мають достатній ступінь обґрунтованості, оскільки базуються на теоретичних працях вчених – представників науки цивільного права.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед, у тому, що рецензована робота є одним з перших у вітчизняній науці цивільного права комплексним теоретико-прикладним дослідженням договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини. Стосовно багатьох проблем авторка висловлює свою позицію, наводить додаткові аргументи на користь вже висловлених в юридичній літературі поглядів учених та практиків, до позицій яких вона схиляється, а також вдається до обґрунтованої критики тих точок зору дослідників, які, на її думку, є спірними. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що зроблені в ході дослідження висновки, пропозиції та рекомендації можуть використовуватися для подальшого розвитку вітчизняної науки цивільного права, в тому числі під час проведення подальших досліджень проблематики пов'язаної з договорами між спадкоємцями щодо розподілу спадщини. Результати дисертаційної роботи спрямовані також на внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України, врегулювання правових колізій та можуть бути використані при підготовці підручників, науково-практичних коментарів Цивільного кодексу України, у практичній діяльності суддів, адвокатів, нотаріусів, а

також при викладанні навчальних дисциплін та окремих курсів, зокрема: «Цивільне право України», «Спадкове право України».

Дисертанткою проаналізовано значну кількість літератури з досліджуваної теми, судову практику, у тому числі Європейського суду з прав людини за окресленим напрямом. Усі ці теоретичні положення та судові рішення у вказаній категорії справ були належним чином критично проаналізовані і спрямовані дисертанткою на розвиток вчення та удосконалення правового регулювання відносин пов'язаних з укладенням, зміною та припиненням договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини.

Основні теоретичні положення та висновки викладено у семи наукових публікаціях, зокрема, в трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, одній статті в науковому періодичному фаховому виданні іншої держави та в трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Повнота викладення матеріалів дисертаційного дослідження. Ознайомлення з текстом дисертаційного дослідження дає підстави для висновку, що текст дисертації в повному обсязі відповідає меті дослідження, а поставлені завдання успішно виконані автором.

Безумовну користь для розвитку цивілістичної науки має пропозиція авторки доповнити існуючі класифікації цивільно-правових договорів шляхом виділення нового типу цивільно-правових договорів - договорів у спадковому праві, на рівні з виділенням нового виду договорів спадкування - договорів щодо розподілу спадщини (договір про зміну черговості одержання права на спадкування, договір про зміну розміру частки у спадщині, договір про поділ спадкового майна).

Наукову цінність мають запропоновані дисертанткою висновки щодо ознак договорів між спадкоємцями щодо розподілу спадщини: вони вчиняються у зв'язку з відкриттям спадщини; мають локальний характер; є строковими; правовою метою є встановлення спадкоємцями власних умов

спадкування, а саме: кола спадкоємців, які закликаються до спадкування, розміру ідеальних часток у спадщині, правового режиму спадкового майна, замість тих, які встановлені заповітом або законом; договори щодо розподілу спадщини не можуть бути достатньою правовою підставою виникнення, зміни та припинення спадкових правовідносин; всі сторони таких договорів є спадкоємцями; договори щодо розподілу спадщини мають особисто-довірчий характер; свобода вибору контрагента за договорами щодо розподілу спадщини обмежена; договори щодо розподілу спадщини безпосередньо впливають на відносини власності; досліджувані договори є правовою підставою виникнення відповідного договірної зобов'язання (с. 55-83).

Слушним є висновок авторки, що договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини можуть укладатися лише у випадку спадкування за законом, або у випадку спадкування за заповітом за наявності осіб яким належить право на обов'язкову частку. Такі договори не можуть укладатися у випадку спадкування за заповітом, коли спадкоємцем визначено частку спадкового майна кожного з спадкоємців.

Схвальним є висновок авторки щодо необхідності визначення часових меж укладення договорів щодо розподілу спадщини. Погоджусь з позицією дисертантки, що договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини можуть бути укладені, виключно після відкриття спадщини, оскільки лише з цього часу виникають спадкові відносини і до моменту видачі свідоцтва про право на спадщину, оскільки з моменту вчинення даної нотаріальної дії спадкові відносини трансформуються у відносини власності і укладення даних договорів не вбачається можливим.

Позитивним є виділення етапів оформлення спадкоємцями своїх прав, щодо розподілу спадщини: стадії укладення договору; стадії припинення договору внаслідок його виконання. Авторка звертає увагу також, що при аномальному розвитку досліджуваний договір може

складатись таких стадій: стадія укладення договору; стадія зміни договору (змісту чи (та) суб'єктного складу); стадія припинення договору, в тому числі внаслідок його розірвання.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи в цілому дисертаційне дослідження Зінькевич Юлії Євгенівни *«Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини»*, варто зазначити, що деякі його положення, як і будь-якої іншої дисертаційної роботи, є спірними і надають підґрунтя для подальшої наукової дискусії, або потребують додаткової аргументації під час публічного захисту дисертації.

1) Недостатньо обґрунтованою є позиція щодо зміни назви статті 1267 Ц К України «Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом» на «Зміна розміру частки у спадщині». В ч. 1. зазначеній статті вказується що розмір часток є рівним, тобто мова йде не лише про зміну розміру частки кожного з спадкоємців, але й про визначення її розміру. Вважаємо що назва статті повинна охоплювати всі її частини, а не відображати зміст окремих з них.

2) Авторка висловлює позицію, що єдиною необхідною і достатньою умовою для укладення договору між спадкоємцями щодо розподілу спадщини є умова про предмет. Водночас зауважує, що будь-яка із сторін може визнати недостатньою умову про предмет і запропонувати включити у договір випадкові умови. У такому разі ці умови набувають значення істотних. Однак авторка не наводить жодного прикладу випадкових умов які можуть включатися до зазначеного різновиду договорів.

3) Дисертантка звертає увагу, що для укладення договору про зміну черговості спадкування законом не вимагається згоди інших спадкоємців черги, яка закликається до спадкування, а також спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку у спадщині. Це означає, що договір може бути укладений спадкоємцем першої черги як із спадкоємцем другої черги, так і з спадкоємцями п'ятої черги. Основна вимога, яка висувається при цьому, -

сторони мають бути визначені хоча б в одній із п'яти черг спадкоємців за законом». Це означає, що спадкоємці, укладаючи такий договір, можуть змінити частку у спадщині того спадкоємця, який не є стороною за договором. Нажаль авторка не висловлює власної позиції щодо справедливості зазначених положень по відношенню до спадкоємців попередніх черг.

4) На сьогодні складаючи заповіт фізична особа має можливість здійснювати розпорядження не лише щодо майна, майнових прав, а також покладення на спадкоємців обов'язків немайнового характеру: щодо місця і способу поховання, посмертного вилучення органів після смерті, тощо. Варто було б авторці дослідити можливість договірної розподілу таких обов'язків між спадкоємцями.

6) На жаль здобувачка не достатньо дослідила практику правового регулювання укладення договорів щодо розподілу спадщини між спадкоємцями щодо розподілу спадщини в зарубіжних країнах. Було б дуже корисним вивчення такої практики з метою запозичення позитивного досвіду правового регулювання укладення таких договорів в Україні.

Втім, висловлюючи наведені зауваження, слід зазначити, що вони не є суттєвими і переважно носять дискусійний характер або ж торкаються тих питань, які були не в повній мірі обгрунтованими чи аргументованими. І хоча вони слугують приводом для дискусії в ході публічного захисту дисертаційного дослідження, проте не впливають на раніше висловлену загальну позитивну оцінку роботи.

Висновок щодо рецензованого дослідження.

За своїм змістом, дисертаційна робота є цікавою, самостійною, завершеною творчою працею. За актуальністю, ступенем новизни, обгрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів є самостійним вкладом в науку цивільного права. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам. Публікації в достатній мірі розміщено у наукових виданнях, визначених для оприлюднення положень

Таким чином, дисертаційне дослідження «Договори між спадкоємцями щодо розподілу спадщини» підготовлено відповідно до нормативних вимог Порядку присудження наукових ступенів які ставляться до дисертаційних робіт, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2019 року №167, а її авторка Зінкевич Юлія Євгенівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
Імені Леоніда Юзькова

Галина АНІКІНА

Підпис засвідчую:

Вчений секретар

Хмельницького університету управління
та права Імені Леоніда Юзькова,
кандидат юридичних наук, доцент

Світлана ЛОЗІНСЬКА